

Õiguskantsler

Politsei- ja Piirivalveameti
Põhja prefektuur
pohja@politsei.ee

Teie nr

Meie 13.07.2022 nr 7-7/220796/2203796

Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Kontrollkäik Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo kinnipidamiskeskusesse

Austatud prefekt ja siseminister

Õiguskantsleri üks ülesandeid on teha regulaarset järelevalvet kinnipidamiskohtade üle (õiguskantsleri seaduse ([ÕKS](#)) § 1 lg 7 ja § 27, [piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärlikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokoll](#) artikkel 3). Selleks korraldab õiguskantsler kontrollkäike, mida tehakse asutusega varem kokkulepitud ajal, aga ka ette teatamata.

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo kinnipidamiskeskust (edaspidi ka keskus) sellest ette teatamata 13.05.2022. Keskust külastati koos üldarstist tervishoiuekspertdiga taas 17.05.2022. Keskus ei ole karistusasutus, seal peetakse halduskohtu loal kinni neid välismaalasi, keda on plaanis Eestist välja saata. Samuti on keskus need rahvusvahelise kaitse taotlejad, kelle vabadust on peetud vajalikuks rahvusvahelise kaitse menetluse ajaks piirata (nt rahvusvahelise kaitse taotluse menetlemisel tähtsust omavate asjaolude väljaselgitamiseks).

Täna keskust koostöövalmiduse, sujuva asjaajamise ja asjatundlike selgituste eest, mida keskuse ametnikud ja töötajad andsid nii kontrollkäigu ajal kui ka selle järel.

Õiguskantsleri nõunikud vestlesid keskus viibivate inimestega, suhtlesid keskuse ametnike ja töötajatega ning tegid keskuse territooriumil ja ruumides ringkäigu. Valikuliselt tutvuti ka dokumentidega. Viimati kontrollis õiguskantsler PPA kinnipidamiskeskuse tööd [2019. aastal](#).

Rõõmustab, et keskuse eluosakondades viibivad välismaalased võivad päeval käia endale sobival ajal õuealal, arvutiruumis ja treeningutoas ning keskus oleva telefoniga helistada. Seejuures annab keskus iga kuu kõigile elanikele (sõltumata inimese rahalisest seisust) helistamiseks telefonikaardi. Inimesi toitlustades arvestab keskus varasemast rohkem inimeste religioonist ja maailmavaatest tulenevate toitumise eripäradega. Keskuses on piisav hügieenitarvete ja riiete ning jalanõude varu, mida abivajajatele vajaduse korral jagatakse. Hea on see, et inimesi keskuselt välja viies (nt arsti vastuvõtule) üldiselt käeraudu ei kasutata. Seda tehakse üksnes siis, kui see on

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

konkreetses inimese puhul möödapääsmatult vajalik. Tubade hügieeninurkade jälgimisaknad hoitakse lukus.

Paraku ei vasta kinnipidamiskeskuses siiski kõik seadustele ja rahvusvahelistele nõuetele. Mitmed õiguskantsleri varasemad soovitused on endiselt arvesse võtmata (vt nt [2019. aastal](#) PPA kinnipidamiskeskusesse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte ja 10.02.2022 soovitus nr [7-4/220005/2200876](#)).

Mõnes eluosakonna toas kasutatakse endiselt videovalvet, ilma et oleks kaalutud ja põhjendatud, kas see on selles toas elava inimese suhtes tingimata vajalik. Väga pikka aega pole midagi tehtud selleks, et välismaalastel oleks ajakohaseid võimalusi oma lähedastega suhelda. Keskuse kokkusaamisruumid ei ole endiselt kuigi lapsesõbralikud. Ka naisteosakonnas viibinud ainsa naise üksikvangistusele sarnanevatele kinnipidamistingimustele pole tähelepanu pööratud. Probleeme on jätkuvalt sellega, et tervishoiuteenuse osutamisel ei kasutata vajadusel professionaalse tölgi abi. Keskuses pakutavate raamatute kohta võiks koostada üldnimekirja ning lugemisvalikut suurendada.

Kontrollkäigul selgus, et välismaalastel ei ole piisavalt infot keskuse igapäevaelu kohta. Kuna keskuse huvijuhil ametikoht on olnud pikka aega täitmata, pole ammu toimunud juhendatud vabaajategevusi. Keskuse kolmandas ja neljandas eluosakonnas viibijad peaksid saama kasutada mõlema osakonna õuealal asuvaid vaba aja ja sportimise võimalusi. Kui keskus keeldub kokkusaamiseks luba andmast, tuleb seda otsust kirjalikult põhjendada. Võiks kaaluda võimalust lubada keskuses viibijatel kasutada oma mobiiltelefoni.

Eraldatud lukustatud ruumide akendelt tuleks eemaldada tihe metallvõrestik. Ülemäärane on keelata distsiplinaarkaristuse saanud inimestel madratsi, padja ja voodipesu kasutamist ning piirata nende lugemisvalikut. Eraldatud lukustatud ruumis viibimine nn isolatsiooni ajal peab olema meditsiiniliselt põhjendatud. Inimestele peab iga päev andma võimaluse kasutada eraldatud lukustatud ruumis viibimise ajal telefoni. Muret teevad esmase tervisekontrolli aktides tuvastatud puudused. Ka ei jälgi meedikud piisavalt tähelepanelikult näljastreiki pidavate inimeste tervises seisundit.

Kuivõrd tuvastatud probleemid on mitmetahulised ning mõned lahendused eeldavad õigusaktide muutmist, on soovitused mõeldud nii PPA-le kui ka Siseministeriumile.

1. Videojälgimine

Õiguskantsleri nõunikud tuvastasid kontrollkäigul, et kinnipidamiskeskuse neljanda eluosakonna mõnes toas (nt nr 212, 219, 220, 222, 223, 224) kasutatakse jätkuvalt videovalvet, kuigi pole kaalutud, kas see on toas elava inimese suhtes tingimata vajalik ja põhjendatud. Selline tegevus ei austa inimeste privaatsust. Õiguskantsler juhtis sellele PPA tähelepanu juba [2019. aastal](#) tehtud kontrollkäigu kokkuvõttes. Ka võib kaamerate olemasolu toas tekitada asjatut hirmu ja mõjuda halvasti inimeste vaimsele tervisele.

Palun vältida inimeste (keda ei ole põhjust videokaamera kaudu jälgida) paigutamist videovalvega tubadesse või katta kaamerad kinni selleks ajaks, kui videokaamerad ei ole sisse lülitatud.

2. Eraldatud lukustatud ruum

2.1. Meditsiiniline isolatsioon

Inimestega vesteldes selgus, et keskusesse saabudes hoiti neid kümme päeva eraldatud lukustatud ruumis. PPA ametnikud selgitasid, et kõik välismaalased peavad saabudes olema kümme päeva meditsiinilises isolatsioonis. Nii oli kirjas ka ametnike toas oleval tahvlil, kuhu oli märgitud parajasti eraldatud lukustatud ruumis olevate inimeste isolatsiooni algus- ja lõpukuupäev.

Tervishoiuteenuseid osutava OÜ Depoo esindajad ei osanud täpselt vastata, miks peavad keskusesse saabujad olema isolatsioonis just kümme päeva. OÜ Depoo töötajad selgitasid, et isolatsiooni ajal viiakse inimene üldjuhul paari päeva jooksul haiglasse nakkushaiguste tuvastamiseks vereanalüüse tegema (B- ja C-hepatiit, HIV, süüfilis), haiglas tehakse ka röntgenipilt tuberkuloosi välistamiseks. Esmase tervisekontrolli käigus küsitletakse inimesi vaidetavalt ka Covid-19 viiruse vastase vaksineerimise ja viimase testimise kohta, ent keskusesse saabujatele testi ei tehta.

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiuekspert rõhutas, et inimeste hoidmist isolatsioonis tuleb vältida, kui selleks ei ole meditsiinilist näidustust. Ekspert lisas, et koroonaviiruse leviku ja sellesse haigestumise vältimiseks tuleks järgida [Vabariigi Valitsuse kehtestatud reegleid ja teadusnõukoja soovitusi](#). Kontrollkäigu ajal kehtinud reeglite järgi pidid kümneks päevaks karantiini jääma üksnes koroonasse haigestunud inimesed. Haigega lähikontaktis olnud inimestel soovitati jääda vähemalt viieks päevaks isolatsiooni. Selle tõttu kahtles ekspert, kas on õige kõiki keskusesse saabujaid automaatselt kümneks päevaks isolatsiooni paigutada. Võttes arvesse koroonaviiruse epidemioloogilist olukorda, võiks eksperdi hinnangul kaaluda keskusesse saabujate testimist professionaalseks kasutamiseks mõeldud kiirtestidega.

Eksperti hinnangul tuleb keskusesse saabunud inimene saata esimesel võimalusel kopsude röntgeniuuringut tegema, et tuvastada, kas inimesel ei ole tuberkuloosi. Samas leidis ekspert, et vereanalüüsi võib teha ka keskusel, selleks ei pea inimest haiglasse viima. See vähendaks potentsiaalselt nakkusohtliku inimese kontakte teistega ja võimaliku nakkuse levimist suures haiglas. Eksperti sõnul on keskusel kõik tingimused, vahendid ja personal analüüside tegemiseks olemas.

Palun arvestada eksperdi arvamuse ja soovitustega ning paigutada inimesed saabumisel eraldatud lukustatud ruumi vaid niikauaks, kuni see on meditsiiniliselt põhjendatud.

2.2. Kinnipidamistingimused

Eraldatud lukustatud ruumis viibinud inimesed veedavad seal üldjuhul 23 tundi ööpäevast, neil ei ole võimalust iga päev tähenduslikult suhelda ja nad ei osale vabaajategevustes (v.a tunnine jalutuskäik õuealal). Neile andmete tuginedes võib öelda, et eraldatud lukustatud ruumis viibimisel on üksikvangistuse tunnused, nii nagu see on määratletud ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miinumireeglite ([Mandela reeglite](#)) artiklis 44, CPT [21. üldraporti](#) punktis 54, [ÜRO piinamisvastase eriraportööri aruande](#) punktis 25 ning õiguskirjanduses¹.

¹ Vt nt J. Lobel, P. Scharff Smith (toim), Solitary Confinement: Effects, Practices, and Pathways Towards Reform. Oxford University Press, 2020.

Mitmete uuringutega on välja selgitatud, et üksikvangistuse tingimustes viibivaid inimesi ohustavad tervisehädad rohkem kui kinnipeetuid üldiselt ning neil on suurem soodumus enese vigastamiseks ning enesetapuks.² Sellepärast on oluline, et keskuse tervishoiutöötaja jälgiks korrapäraselt eraldatud lukustatud ruumides viibivate inimeste seisundit (nii vaimset kui ka füüsilist). Korrapärasus tähendab seda, et tervishoiutöötaja vaatab üksikvangistuse tingimustes viibiva inimese läbi iga päev ([Mandela reeglite](#) artikkel 46.1, [ÜRO piinamisvastase eriraportööri arvamus](#); Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2006)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta ([EVR reeglite](#)) artikkel 43.2, CPT [21. üldraporti](#) punktid 62-63, CPT [2014. aastal](#) ja CPT [2019. aastal](#) Eestile saadetud raportid). Ka annab tervishoiutöötajaga kohtumine üksikvangistuses olevale inimesele lisa võimaluse igapäevaseks inimlikuks kontaktiks.

Keskuse tervishoiutöötaja peaks iga päev omal algatusel kohtuma eraldatud lukustatud ruumis viibivate inimestega ning hindama nende seisundit.

2.3. Helistamine

Üksikvangistusega sarnanevate tingimuste võimalikku kahjulikku mõju aitab leevendada ka see, kui inimene saab iga päev suhelda enda lähedastega. Lähedastega suhtlemine aitab maandada kinnipidamisega kaasnevat stressi ning ennetada ennast vigastavat käitumist. See on oluline ka inimese lähedastele (eriti lastele), kes soovivad teada, millistes tingimustes nende lähedane viibib ning kas ta on elus ja terve.

Vestlustel väitsid inimesed, et pärast keskusesse saabumist lubati neil oma lähedastele helistada üks kord. Eraldatud lukustatud ruumis viibimise ajal (s.o kümne päeva jooksul) inimeste sõnul nad telefoni kasutada ei saanud. Ka PPA ametnikud selgitasid, et telefonikaardi saab inimene pärast seda, kui on isolatsioonist vabanenud. Ametnikud selgitasid, et inimesel on ka eraldatud lukustatud ruumis viibimise ajal võimalik keskuse kulul ametiruumist helistada, kui ta selleks soovi avaldab. Vestlustest jäi siiski kahtlus, et inimesed sellisest võimalusest ei teadnud.

Inimestele tuleb anda võimalus helistada ka siis, kui nad viibivad eraldatud lukustatud ruumis. Näiteks on arestimajades ja ka vanglates tavapärane, et lukustatud kinnipeetute telefonikõnede jaoks on varutud mõned telefoniaparaadid, mida on võimalik viia kambri juurde. Pole mõistlikku põhjust, miks ei võiks sellist lahendust kasutada ka kinnipidamiskeskuses. See aitaks muu hulgas vähendada potentsiaalselt nakkusohtliku inimese liikumist keskuse ruumides. Samuti ei tohiks viivitada telefonikaardi andmisega isolatsiooni lõpuni, vaid see tuleb inimesele anda kohe, et ta saaks lähedastega kontakti hoida (vt ka [kinnipidamiskeskuse kodukorra](#) punkt 69).

Eraldatud lukustatud ruumis viibijate helistamisvõimalusi tuleks parandada ja tagada, et inimestel oleks võimalik enda lähedastega olla ühenduses iga päev.

---

² Vt nt õiguskantsleri 2020. aastal Tartu Vanglasse tehtud [kontrollkäigu kokkuvõtet](#) ja seal viidatud allikaid; WHO, [Preventing Suicide in Jails and Prisons](#), 2007; S. Zhong *et al.*, [Risk factors for suicide in prisons: a systematic review and meta-analysis](#), The Lancet Public Health, Vol 6, 2021; R. Reeves, A. Tamburello, [Single Cells, Segregated Housing, and Suicide in the New Jersey Department of Corrections](#), The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 2014; S. Fazel *et al.*, [Suicide in Prisoners: A Systematic Review of Risk Factors](#), Journal of Clinical Psychiatry, 2008; N. Konrad *et al.*, [Preventing Suicide in Prisons, Part I: Recommendations from the International Association for Suicide Prevention Task Force on Suicide in Prisons](#), The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention, 2007/28 (3); Kriminalvårdens Reprocentral, [Prison suicide in 12 countries. An ecological study of 861 suicides during 2003–2007](#), 2010; L. Favril *et al.*, [A 17-Year National Study of Prison Suicides in Belgium](#), The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention, 2019/40 (1).

2.4. Distsiplinaarkaristuse tingimused

Distsiplinaarkaristusena eraldatud lukustatud ruumi paigutatud inimeselt võetakse kohe pärast hommikust äratust ära madrats, padi ja voodipesu ning tagastatakse need alles öörahu ajaks ([kinnipidamiskeskuse kodukorra](#) punkt 32). Inimesel tohib ruumis olla vaid üks raamat ([kinnipidamiskeskuse kodukorra](#) punkt 18).

Õiguskantsler on korduvalt vanglatele öelnud, et seesugused kartserikaristuse täitmise tingimused on ülemäärased (vt nt [2020. aastal](#) Tartu Vanglasse (p 1.4.2) ja [2021. aastal](#) Viru Vanglasse (p 1.3) tehtud kontrollkäigu kokkuvõtted). CPT hinnangul ([2020. aastal](#) Moldovale saadetud raport, p 100) ei tohiks kartserikambris päevasel ajal voodit seina külge kinnitada. CPT on pidevalt Eestile teada andnud (viimati [2019. aastal](#) saadetud raportis), et kartserikaristust kandvate kinnipeetavate lugemisvõimalusi ei tohiks piirata. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on avaldanud arvamust (asjas [Csüllög vs. Ungari](#), p 34), et üksikvangistuse režiimil viibivale kinnipeetavale lubatud raamatute arvu piiramine ei ole mõistlikult põhjendatav. Need seisukohad kehtivad ka distsiplinaarkaristuse täitmise tingimuste kohta kinnipidamiskeskuses.

[Kinnipidamiskeskuse kodukorras](#) sätestatud distsiplinaarkaristuse täitmise tingimusi tuleks muuta nõnda, et eraldatud lukustatud ruumis viibivate inimeste lugemisvalikut ei piirataks ning et neil oleks võimalik voodivarustust kasutada ka päevasel ajal.

2.5. Valgustus

Kinnipidamiskeskuse toad peavad vastama eluruumile kehtestatud ehitustehnilistele, tervisekaitse- ja hügieeninõuetele. Toas peab olema aken, mis kindlustab ruumis nõuetekohase valgustatuse (väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ([VSS](#)) § 26⁵ lg 6). Määruse „[Eluruumile esitatavad nõuded](#)“ § 3 lõige 3 sätestab, et aken peab tagama ruumis piisava loomuliku valguse. Määruses ei ole välja toodud objektiivseid näitajaid (nt konkreetne valgustugevus), milline peab olema eluruumi loomulik valgus. Sellest hoolimata on võimalik seda hinnata niivõld olmetasandil.

Õiguskantsleri nõunikud tuvastasid ringkäiku tehes, et keskuse eraldatud lukustatud ruumide akende ees oleva tiheda metallvõrestiku tõttu ei pääse ruumi piisavalt loomulikku valgust. Erialakirjanduses on leidnud kinnitust, et loomulik valgus vähendab stressi ja ärevust ning suurendab keskendumisvõimet. Sellel on ka otsene mõju inimese närvisüsteemile.³ Loomuliku valguse tähtsust on korduvalt rõhutanud ka õiguskantsler (viimati nt [2021. aastal](#) PPA Viljandi politseijaoskonna lühiajalise kinnipidamise ruumidesse ja [2021. aastal](#) Viru Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõtetes).

Ka CPT on loomuliku valguse vajadusele sageli tähelepanu pööranud (vt nt [2019. aastal](#) Eestile saadetud raport). [2022. aastal](#) Rumeeniale antud soovitus (p 38) palus CPT, et metallvõrestikud kinnipidamiskoha akendelt eemaldataks. CPT on soovitanud välismaalaste kinnipidamiskoha akende eest ära võtta ka metalltrellid, nii vähendataks vanglataolise keskkonna muljet (vt nt CPT [2021. aastal](#) Horvaatiale saadetud soovitusi, p 48).

Selleks et takistada agressiivse käitumisega inimest toa sisustust (sh aken) lõhkumast, on tarvis mõnes olukorras rakendada akende kaitseks lisaturvameetmeid. Samas on olemas alternatiivsed

³ Vt nt R. Wener, [The environmental psychology of prisons and jails: creating humane spaces in secure settings](#), Cambridge University Press, lk 203–240, (2012); L. Edwards, P. Torcellini, [A Literature Review of the Effects of Natural Light on Building Occupants. Technical report](#), (2002).

turvavahendid (nt löögikindel klaas), mis ei takista sel määral loomuliku valguse pääsu eluruumi, nagu takistab metallvõrestik. Võrestiku eemaldamine vähendab ühtlasi keskuse elutingimuste sarnasust vangla elutingimustega.

Eraldatud lukustatud ruumide akendelt tuleks eemaldada metallvõrestik ning tagada turvalisus muul viisil.

3. Teabe saamine

Inimesed tunnistasid vestlustes, et neil ei ole alati teavet keskuse igapäevaelu kohta. Infot saada on keerulisem välismaalastel, kes ei valda piisavalt hästi vene ja inglise keelt, milles keskuse ametnikud on üldjuhul võimelised selgitusi andma.

Ühel juhul leidis kinnitust, et inimene ei teadnud, et keskuses on võimalik valida mitme menüü vahel (sh taimetoidumenüü). Seega anti toimetoitlasele mitu nädalat tavatoitu ning taimetoidu saamise taotlemise kohta sai ta teada alles õiguskantsleri nõunikelt. Samal päeval esitas inimene keskusele taotluse ning hakkas peagi saama taimetoitu.

Keskuse ametnikud olid arvamusel, et toitlustamise kohta annab selgitusi ja menüüd määrab tervishoiuteenuse osutaja esmase tervisekontrolli käigus. Tervishoiuteenuse osutaja leidis hoopis, et meedik saab määrata inimese terviseseisundile vastava erimenüü, ent üldist infot keskuse toiduvalikute kohta jagavad inimesele keskusesse saabumisel PPA ametnikud.

Üks inimene ütles õiguskantsleri nõunikega vesteldes, et ta vajab arstiabi. Juba mitu nädalat keskuses viibinud inimene ei teadnud, et keskuses osutatakse ka tervishoiuteenuseid. Ka ei teadnud ta, kuidas arsti ja meditsiiniõe vastuvõtule pääseda. Õiguskantsleri nõunikud tegid selgeks, et keskuses on arsti ja medõe vastuvõtule registreerimine korraldanud nimekirja alusel. Eluosakonna stendil on väljas tabel, kuhu soovijatel tuleb enda nimi kirja panna. Välismaalane ei saanud aga selle tabeli eesmärgist aru, sest sellel oli üksnes eestikeelne selgitus „Arsti ja/või õe vastuvõtule registreerimise leht“. Seega on eluliselt usutav, et välismaalane, kes eesti keelt ei valda, ei teadnud, kuidas arsti või meditsiiniõe vastuvõtule pääseda. Õiguskantsleri nõunike juhendamisel pani inimene enda nime tabelisse kirja.

Õiguskantsleri nõunikega vesteldes tuli mitmele inimesele uudisena, et keskuse kaupluse vahendusel on muu hulgas võimalik osta telefonikaarti. Kuivõrd kaupade nimekiri on kättesaadav vaid eesti keeles, ei ole see välismaalastele arusaadav. Nii keskuses viibijad kui ka keskuse ametnikud tõdesid, et kaupade nimekiri ei muutu väga tihti ning ka muudatused puudutavad üldjuhul vaid hinda, mitte kaubavalikut. Seetõttu ei tohiks kaupade nimekirja tõlkimine (nt Google Translate'i programmi kasutades) olla keskusele üleliia koormav. Inimesed mõnsid, et parema ülevaate müügil olevatest kaupadest annaks kaubanimetuse juures olev illustreeriv foto.

Keskuses ringi liikudes märkasid õiguskantsleri nõunikud, et tihti on ka muu info (nt juuksuri tööaja kohta, vaksineerimisele registreerimise leht jms) tõlgitud vaid inglise ja vene keelde. Samas oli kontrollkäigu ajal keskuses ka inimesi, kes neid keeli ei mõista. Hoopis paremini oli inimestele arusaadav näiteks infotahvlil olnud teave eelseisva Eesti Inimõiguste Keskuse külastuse kohta, mille kinnipidamiskeskus oli tõlkinud keeltesse, millest kõigil keskuses viibijatel oli võimalik aru saada.

Kontrollkäigul selgus veel, et [kinnipidamiskeskuse kodukord](#) ei ole inimestele hästi kättesaadav. Mitmed välismaalased ei teadnud, et selline dokument on olemas. Õiguskantsleri andmetel on

kodukord tõlgitud araabia, farsi, gruusia, inglise, prantsuse, vene ja vietnami keelde. Välismaalastele jagatakse keskuses nende õigusi ja kohustusi tutvustavat infolehte, mis on tõlgitud araabia, bambara, dari, farsi, gruusia, hiina, hindi, inglise, prantsuse, puštu, vene, vietnami, usbeki ja türki keelde.

[VSS](#) § 26² lõike 7 järgi selgitatakse kinnipidamiskeskusesse saabunud inimesele talle arusaadavas keeles tema õigusi ja kohustusi. [EVR reeglites](#) on öelnud, et kinni peetud inimesele tutvustatakse tema õigusi ja kohustusi ning vanglas kehtivat kodukorda kohe, kui inimene on vanglasse vastu võetud ja ka hiljem nii sageli, kui see on vajalik. Õigusi ja kohustusi tutvustatakse kirjalikult ja suuliselt kinnipeetule mõistetavas keeles (p 30.1). Sama on öeldud [Mandela reeglites](#) (artiklid 54–55). Need reeglid kehtivad ka välismaalaste kinnipidamisel. Seda kinnitavad muu hulgas CPT [2021. aastal](#) Maltale saadetud soovitusel (punktid 51–52).

Välismaalastel on võimalik keskuses kasutada piiratud interneti juurdepääsuga arvuteid. Nende arvutite kaudu saaks inimestele kättesaadavaks teha ka keskuse kodukorra ja teised dokumendid (nt õiguste ja kohustuste leht, toidumenüüd, kaupade nimekiri jms) ning nende tõlked. See vähendaks ametnike koormust ja hoiaks kokku keskuse kulusid, mida tuleb teha, kui vajalikku teavet mitu korda väljastatakse.

PPA-I tuleks selgelt kindlaks määrata, kes peab välja selgitama keskusesse saabuvate inimeste vajadused ning kes annab inimestele vajalikke selgitusi. Ei tohiks tekkida sellist olukorda, et keskuses juba mitu nädalat viibinud inimesel pole piisavalt infot näiteks toitlustamise ja arstiabi kohta. Kui ametnikel ei ole võimalik anda inimesele tema õiguste seisukohalt olulist teavet talle arusaadavas keeles ([VSS](#) § 26² lg 7), tuleb kasutada professionaalse tõlgi abi.

[Kinnipidamiskeskuse kodukord](#) ning muud keskuses viibijate õigusi ja igapäevaelu puudutavad dokumendid peaksid olema keskuses viibijatele mõistetavas keeles lihtsasti kättesaadavad (nt välismaalastele kohandatud arvutite kaudu).

4. Vaba aeg

Kontrollkäigul selgus, et keskuse huvijuhi ametikoht oli olnud juba tükk aega täitmata, mistõttu juhendatud vabaajategevusi ei olnud keskuses pikalt toimunud. Kolmanda eluosakonna inimesed märkisid, et nende jalutusosal on üksnes võrkpalliplats ja taimekastid, samas kui neljanda eluosakonna õuealal saab mängida ka korvpalli ja jalgpalli. Sellel alal ei tohi aga kolmanda osakonna inimesed käia.

[VSS](#) ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus ([VRKS](#)) ei näe ette keskuses väljasaadetavate ja rahvusvahelise kaitse taotlejate teineteisest eraldamise kohustust. Inimesi ei eraldata nende staatuse järgi ka keskuse eluosakondadesse paigutamisel. Seetõttu puudub mõistlik põhjus, miks ei võiks lubada kõigil keskuses viibijatel kasutada mõlema osakonna õuealal olevaid vaba aja veetmise ja sportimise võimalusi. Vajaduse korral võib keskus määrata kindla aja, kui ka kolmanda eluosakonna inimesed saaksid käia neljanda eluosakonna õuealal ja vastupidi. Ka huvijuht võib mõlemat õueala kasutades korraldada seal regulaarseid juhendatud tegevusi (nt ühised sportmängud vms). Kui see on kinnipidamiskeskuse hinnangul vajalik, võib valvur aidata õuealade ühiskasutuse ajal korda pidada.

Inimesed kurtsid, et eluosakonnas on vähe raamatuid ning neid ei tooda juurde ega vahetata välja kuigi tihti. Õiguskantsler on sellele juhtinud tähelepanu ka [2019. aastal](#) tehtud kontrollkäigu

kokkuvõttes. Ametnikud selgitasid, et kõiki raamatud ei hoita eluosakondades ning riulitel olevad teavikud vahetatakse aeg-ajalt välja.

Keskusel tuleb hoolitseda selle eest, et seal viibivatel inimestel oleks piisavalt raamatuid ning et lugemisvalikut täiendataks regulaarselt (mõelda võib nt koostööle raamatukogude, saatkondadega jne, kus võib olla ka mahakantavaid või liigseid võõrkeelseid raamatuid ja ajakirju). Keskus võiks koostada raamatute üldnimekirja, et inimesed saaksid laenutada ka neid raamatuid, mida parajasti nende osakonna riulitel ei ole.

Kontrollkäigul tuvastati veel, et kolmanda eluosakonna arvutiruumis oli vaid üks välismaalastele kasutamiseks mõeldud arvuti, samas kui keskuse neljandas eluosakonnas oli viis arvutit. Kolmandasse eluosakonda tuleb arvuteid juurde muretseda. Inimesed vajavad arvuteid teabe otsimiseks, aga ka vaba aja veetmiseks (nt filmi vaatamiseks).

Keskuse kolmandas ja neljandas eluosakonnas viibijad peaksid saama kasutada mõlema eluosakonna õuealal asuvaid vaba aja veetmise ja sportimise võimalusi. Tuleks hoolitseda selle eest, et võõrkeelsete teavikute valik täieneks ning teha keskuses olevad raamatud inimestele paremini kättesaadavaks. Keskuse kolmandasse eluosakonda tuleks arvuteid juurde muretseda.

5. Suhtlemine

5.1. Internet

Õiguskantsler on korduvalt soovitanud ([2016. aastal](#), [2019. aastal](#) ja [2022. aastal](#)) PPA-l luua välismaalastele lähedastega suhtlemiseks tänapäevased võimalused. Välismaalastest kinnipeetute ja nende perede suhtlemise lihtsustamist (nt Skype'i kaudu) on pidevalt soovitanud ka CPT. [2021. aastal](#) kiitis CPT Rootsit (p 22) ja [2020. aastal](#) Soomet (p 29) selle eest, et välismaalased said sealsetes kinnipidamiskeskustes kasutada internetiühendusega arvuteid.

Kahju, et õiguskantsleri soovitusel hoolimata ei ole kuue aasta jooksul suudetud parandada välismaalaste suhtlusvõimalusi oma lähedastega. Ometi aitaksid videokõned leevendada kinnipidamise tõttu tekkivat stressi ja sellega kaasnevat suhtlemisvaegust. Mitmed kinnipidamiskeskuses olevad inimesed on oma kodumaast ja lähedastest väga kaugel ega pruugi rääkida muud keelt peale oma emakeele. Kui kinnipeetutel oleks võimalik teha oma lähedastega videokõnesid, vähendaks see ka keskuse töötajate koormust pakkuda välismaalastele tähendusliku suhtlemise võimalusi. Eriti tähtis on see olukorras, kui selline suhtlus on keeruline keelebarjääri tõttu või välismaalane viibib olude sunnil üksikvangistuses (nt üks naine naisteosakonnas). Lähedastega ühenduse hoidmine on oluline ka selleks, et väljasaadetav saaks sujuvalt naasta oma kodu- või lähteriiki.

PPA-l tuleks viivitamata astuda samme, et ajakohastada kinnipidamiskeskuses viibijate suhtlemisvõimalusi. Siseministeriumil tuleks vajaduse korral ette valmistada selleks vajalikud muudatused õigusaktides.

5.2. Mobiiltelefonid

CPT on korduvalt soovitanud, et kinnipeetud välismaalastel lubataks kasutada oma mobiiltelefone või tagada, et neil oleks mobiiltelefonidele regulaarne juurdepääs (vt nt CPT [2021. aastal](#) Kosovole antud soovitused, p 57; CPT [2021. aastal](#) Maltale antud soovitused, p 56). CPT kiitis 2021. aastal

[Rootsit](#) (p 25) ja [Soomet](#) (p 32), et välismaalastel on kinnipidamiskeskuses võimalik helistada enda mobiiltelefoniga.

Siseministri määruse „[Kinnipidamiskeskuse sisekorraeeskiri](#)“ § 25 punkti 11 järgi ei ole kinnipidamiskeskuses oleval inimesel lubatud kasutada mobiiltelefoni. Selline keeld tuleb üle vaadata ja viia kooskõlla CPT soovitustega. Õigusaktides saab vajaduse korral määrata ka mobiiltelefoni kasutamise piirangud juhaks, kui see võib ohtu seada inimese enda või teiste keskuses viibijate elu või tervise, kui see ohustab oluliselt keskuses viibivate inimeste eraelu puutumatus või üldist julgeolekut.

Siseministeeriumil tuleks [kinnipidamiskeskuse sisekorraeeskirjas](#) sätestatud mobiiltelefoni kasutamise keeld üle vaadata ja viia vastav säte kooskõlla rahvusvaheliste organisatsioonide soovitustega.

6. Kokkusaamised

Keskus ei ole siiani arvestanud õiguskantsleri [2019. aastal](#) antud soovitusi muuta kokkusaamisruumid pere- ja lapsesõbralikumaks.

Õiguspärane ei ole [kinnipidamiskeskuse kodukorra](#) punkt 75, mille järgi ei pea kinnipidamiskeskuse juht või tema määratud ametnik põhjendama kokkusaamistootluse rahuldamata jätmist. Kokkusaamisloa andmisest keeldumine vastab sisult haldusmenetluse seaduse ([HMS](#)) § 51 lõikes 1 sätestatud tunnustele. Seepärast tuleb sellist keeldumise otsust käsitada haldusakti, mitte toiminguna. Riigikohus on sellele vanglates kokkusaamiste kontekstis osutanud juba 19.11.2009 tehtud otsuses [nr 3-3-1-62-09](#) (p 10). Haldusakti tuleb põhjendada ([HMS](#) § 56) ning selles peab välja tooma otsuse vaidlustamise võimalused ([HMS](#) § 57).

Kinnipidamiskeskuse kokkusaamisruum(id) tuleks muuta pere ja lastega kokkusaamiseks sobivaks. [Kinnipidamiskeskuse kodukorra](#) punkt 75 tuleb viia kooskõlla [haldusmenetluse seaduse](#) haldusakti kohta sätestatud nõuetega.

7. Tervishoid

Kinnipidamiskeskuses osutavad tervishoiuteenust OÜ Depoo kaks arsti ja kaks õde. Eksperdi sõnul väärivad tunnustust, et õde on keskuses kohal seitsmel päeval nädalas ning iga päev neli tundi. Arst on keskuses neli korda nädalas korraga kolm tundi. See tagab meditsiinilise abi kättesaadavuse iga päev.

Tervishoiuteenuste osutamise tingimused on eksperdi hinnangul tänapäevased, inventar asjakohane, dokumente täidetakse digitaalselt ning inimestele on tagatud vajalikud ravimid. Tervishoiuteenuste osutamiseks on asutusel kolm omavahel ühendatud tuba: arsti/õe kabinet (arvutiga), protseduuride tuba, kus asuvad ka ravimi- ja dokumendikapid ning ooteruum. Üldjuhul jääb patsienti saatev ametnik eesruumi ootama ja patsiendiga arstikabinetti kaasa ei lähe.

Ekspert tegi kindlaks, et protseduuridest on võimalik keskuses teha uriini- ja vereanalüüse, süste ja infusioonravi ning sidumisi. OÜ Depoo esindaja sõnul vereanalüüse siiski kohapeal ei tehta, kuigi selleks on olemas võimekus ja vahendid. Patsiendid suunatakse analüüside tegemiseks Lääne-Tallinna Keskhaiglasse. Olemas on kõik peamised vahendid ja seadmed üldarstiabi teenuse osutamiseks: stetoskoop, vererõhuaparaat, pikkusemõõtja, kaal ning otoskoop.

Eksperti hinnangul on keskus piisavalt lai valik ravimeid, olemas on kõik kasutatavad ravimid. Puuduvad ravimid tellitakse, näiteks on inimesele võimaldatud antiretroviirusravi. Psühhotroopsete ravimite manustamise ja ravimijääkide kohta peetakse korrektset arvestust kaustikus. Inimestele on võimaldatud ka vitamiine, nahahooldusvahendeid, kompressioonravi tooteid, nikotiinasendusravi. Ametnike ruumis on väike varu käsimüügiravimeid sagedamini esinevate terviseprobleemide puhuks. Koostatud on täpne juhised, mis näidustusel millist ravimit anda ning kui suures annuses ravimit manustada.

7.1. Esmase tervisekontroll

[Kinnipidamiskeskuse sisekorraeeskirja](#) § 3 lõike 2 järgi kontrollitakse välismaalase tervist 24 tunni jooksul pärast tema kinnipidamiskeskusesse saabumist.

Ekspert vaatas läbi mõned esmase tervisekontrolli aktid, millest selgus, et inimesed vaadati läbi enamasti ühe kuni kahe päeva jooksul pärast keskusesse saabumist. Aktides olid aga tihti täitmata lahtrid, mis puudutasid inimese pikkust, kaalu, vererõhku, veresuhkru taset, nahaseisundit, samuti teavet krooniliste ja varem põetud haiguste, tehtud operatsioonide, ravimite tarvitamise, allergiate, sõltuvuste ja vaksineerimiste kohta. Vaid mõnes dokumendis oli märgitud inimese pikkus, kaal, kehatemperatuur, vererõhk ja pulsisagedus. Pisteliselt oli kirjeldatud nahaseisundit kui „puhas“. Anamneesi osa oli aktides täidetud vaid üksikutel juhtudel. Kontrollitud aktidest ei ilmnenu, et inimestelt oleks küsitud nende vaimse tervise kohta.

Kontrollkäigul tuvastati markantne juhtum, kui inimese esmase tervisekontrolli aktis (02.05.2022) oli naha objektiivse leiu lahter tühjaks jäetud, ent kontrollkäigu ajal (17.05.2022) oli inimesel silmanähtavaid kehavigastusi. Vigastusi kirjeldas inimene ise ning osa vigastustest võis näha ka inimesest keskusesse saabumisel tehtud fotol. Vigastusi kinnitas ka inimest kontrollkäigul läbi vaadanud ekspert.

Eksperti kirjelduse järgi olid inimesel kontrollkäigu ajal objektiivselt tuvastatavad resorbeerivad lillakad hematoomid otsmikul ja paremal pool oimupiirkonnas, koorikuga kaetud haav vasakul küünarnukil, ilmselt käeraudadest põhjustatud marrastused mõlemal randmel, hematoomid ja marrastused mõlemal põlvel, kriimustused parema õlavarre sirutuspinnal. Need vigastused olid veelgi paremini nähtavad, kui inimene keskusesse saabus, niisiis ei saanud need jääda meedikule märkamata. Kuivõrd meedik neid vigastusi ei dokumenteerinud, on põhjust kahelda esmase tervisekontrolli teinud meediku kompetentsuses ja läbivaatuse kvaliteedis.

Esmase tervisekontrolli võimalikele puudustele viitab ka inimestega vesteldes saadud info, et meedik teeb läbivaatuse eraldatud lukustatud ruumi ukselehel või läbi toiduluugi. See ei ole arsti ja patsiendi suhte seisukohast vastuvõetav ning paneb kahtlema tervisekontrolli kvaliteedis.

Kogutud infot analüüsides tekkis kahtlus, et meedikud ei kasuta professionaalse tõlgi abi. Näiteks oli 26.04.2022 tühjaks jäetud aktis märgitud „ei räägi keelt, ei ole võimalik suhelda“. Seega ei ole meditsiinitöötaja inimest sisuliselt läbi vaadanud ja [kinnipidamiskeskuse sisekorraeeskirja](#) § 3 lõikes 2 sätestatud kohustust täitnud.

Ekspert rõhutas, et põhjalik ja korrektne esmane tervisekontroll on äärmiselt oluline nii inimese enda kui ka personali seisukohast. See aitab tõkestada nakkushaiguste levikut, tuvastada kehavigastusi ning väärkohtlemist nii ametivõimude kui ka kaaskinnipeetute poolt ja tunda ära vaimse tervise probleemidega enesekahjustamise riskiga inimesed. Seda on järjepidevalt rõhutanud ka CPT (vt nt CPT [2017. aastal](#) koostatud infoleht, p 9; CPT [23. üldraport](#), punktid 73–

75; CPT [2021. aastal](#) Rootsile antud soovitused, punktid 23, 44–45; CPT [2020. aastal](#) Taanile saadetud soovitused, p 131). ÜRO piinamise ja muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise tõhusa uurimise ja dokumenteerimise käsiraamatus (nn [Istanbuli protokoll](#)) on samuti välja toodud, et väärkohtlemise juhtumite tõhusal avastamisel on meedikul oluline roll.

Ekspert toonitas, et esmase tervisekontrolli peab tegema kompetentne meditsiinitöötaja. Läbivaatus peab toimuma ilma füüsiliste tõketeta (nt ukse toiduluuk) patsiendiga vahetult kohtudes, selleks vajadusel kaitsevarustust kasutades. Läbivaatuse kohta peab koostama kokkuvõtte objektiivse uurimise tulemustest, anamneesist ja viidetest võimalikule väärkohtlemisele. Erilist tähelepanu tuleb pöörata vaimse tervise häiretele, traumaatilistele kogemustele, tähtis on need ära tunda ja neile adekvaatselt reageerida.

Läbivaatus ei saa olla põhjalik, kui meditsiinitöötajal ei ole keelebarjääri tõttu võimalik inimesega kontakti saada. Sel juhul tuleb läbivaatuse tegemisel kasutada professionaalse tõlgi abi. Seda on öelnud ka CPT (vt nt CPT [2017. aastal](#) koostatud infoleht, p 9; CPT [2019. aastal](#) Albaaniale antud soovitused, p 43; CPT [2017. aastal](#) Saksamaale antud soovitused, p 75).

Kui inimese kehavigastusi ei ole kinnipidamiskohta saabumisel kindlaks tehtud ja ta on dokumentide järgi hea tervise juures, kuid vigastused tulevad ilmsiks hiljem, tekib tugev eeldus, et inimest on kinnipidamiskohas väärkoheldud. Sel juhul tuleb PPA-l usutavalt selgitada, kuidas said keskuses vigastused tekkida (vt ka Euroopa Inimõiguste Kohtu 29.03.2021 otsus [Trocin vs. Moldova](#), p 49; 26.04.2016 otsus [Seagal vs. Küpros](#), p 118). Ekspert märkis, et kehavigastuste asjakohase tõlgendamise oskuste parandamiseks on soovitatav tervishoiutöötajaid koolitada, dokumenteerimiseks tuleks lisaks täpsele kirjeldusele kasutada kehamudelit ja fotografeerimist.

Palun arvestada eksperdi arvamuse ja soovitustega ning viivitamata parandada esmase tervisekontrolli kvaliteeti ja dokumenteerimist.

7.2. Jälgimine näljastreigi ajal

Ekspert tegi kindlaks, et tervishoiutöötajatele ei ole koostatud konkreetset reeglistikku või käitumisjuhust, kuidas toimida inimese näljastreigi korral. Keskuses olevate inimeste toitumise üksikasjad märgitakse eraldi lehele. Sellele märgitakse üles, kas inimene sõi või ei söönud, kuid puudub info vedeliku tarbimise kohta.

Keskuse näljastreigi tervisekontrolli protokollis on lahtrid „Tegevus“ ja „Tulemus“. Ühel kontrollitud juhul alustas inimene näljastreiki 28.03.2022 ning käis õe vastuvõtul nälgimise 23.–25. päeval. Protokollis on märgitud tulemuseks „käis“. Puudub info, mis toiminguid vastuvõtul tehti või mis seisus inimene oli, millised subjektiivsed vaevused tal esinesid või millised olid objektiivsed elulised näitajad.

Eksperti hinnangul peab tervishoiutöötaja teavitama näljastreikijat nälgimise mõjudest ja tagajärgedest tervisele. Juba näljastreigi alguses on oluline välja selgitada, kas inimene soovib jätkata oma krooniliste haiguste ravi ning kas terviserikete ilmnemisel on inimene nõus alustama ravi (nt valusündroom, infektsioon). Kuna nälgimine kahjustab inimese kognitiivseid funktsioone, on tingimata vajalik, et nälgimise tervist kahjustavate mõjude tutvustamine ja elupäästvast ravist keeldumine oleks dokumenteeritud kohe streigi alguses, kui veel tervisekahjustusi ei esine.

Ekspert rõhutas, et näljastreigi alguses tuleb kindlasti inimese nõusolekul tema tervist uurida ja tulemused dokumenteerida: inimest kaaluda, mõõta tema veresuhkru taset ja vererõhku ning südame löögisagedust. Sama oluline on hinnata inimese vaimset seisundit ja kompetentsi mõistmaks nälgimise mõju tervisele. Tervishoiutöötaja peab kohtuma näljastreikijaga iga päev ning muu hulgas teda küsitama streigi jätkamise kohta ja mõõtma objektiivselt elulisi näitajaid. Kui inimene nälgimise lõpetab, tuleb teda uuesti toitma hakates hinnata sellega kaasnevaid tervisriske ning lähtuda viimastest tõendus põhjustest juhenditest.

Juhiseid, kuidas jälgida näljastreiki pidavat inimest, annab ka Maailma Arstide Liidu [Malta deklaratsioon näljastreikijate kohta](#). CPT on omakorda rõhutanud, et näljastreiki pidavate inimeste jälgimisel peab kinnipidamiskohas olema eraldi käitumisjuhised (vt nt CPT [2016. aastal](#) Põhja-Makedooniale saadetud soovitusi, p 127) .

Palun arvestada eksperdi arvamuse ja soovitustega ning viivitamata parandada inimeste jälgimist näljastreigi ajal.

8. Ametnikud

Inimesed rääkisid vestlustel, et mitmed kinnipidamiskeskuse ametnikud on olnud nendega suheldes tõrksad ja ebaviisakad.

Õiguskantsleril on piiratud võimalused tuvastada, mil viisil ja kuidas täpselt ametnikud inimestega igapäevaselt suhtlevad. Kui inimeste väited on tõesed, teeb olukord muret. Keskuse ametnikel ja töötajatel tuleb teadvustada, et keskuses viibijad võivad olla emotsionaalselt keerulises seisus. Enda kodu- või lähteriigist ning lähedastest eemalolek, samuti teadmatus tuleviku ees võib inimestes tekitada stressi, nad võivad olla tihti häiritud seisundis ning käituda ka väljakutsuvalt. Seejuures on keskuse ametnike ja töötajate kohustus jääda alati professionaalseks ning lahendada olukordi rahumeelselt, abivalmilt ja heasoovlikult.

Palun pöörata tähelepanu keskuse ametnike tegevuse kohta esitatud väidetele ning vajadusel meenutada ametnikele, et keskuses viibivate inimeste kohtlemine peab igas olukorras olema lugupidav ning suhtlemine viisakas ja abivalmis.

Ootan PPA ja Siseministeeriumi tagasisidet soovitustele 30. detsembriks 2022.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Olari Koppel
asetäitja-nõunik, õiguskantsleri kantselei direktor
õiguskantsleri volitusel

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8404
Ksenia.Zurakovskaja-Aru@oiguskantsler.ee